Slovensko začína pripomínať Titanic

ROZHOVOR

V celom postpandemickom období, v ktorom sa stále nachádzame, akoby sa vyčerpala všetka energia našich firiem, hovorí pre HN predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory Peter Mihók.

Juraj Pivarči ©hn
juraj.pivarci@mafraslovakia.sk

Od pandémie hľadáme novú podobu našej ekonomiky, pričom sa nám to nie dvakrát darí, tvrdí šéf SOPK Peter Mihók. FOTO: ARCHÍV HN

KTO JE PETER MIHÓK?

Narodil sa v roku 1948. Na vysokej škole ekonomickej vyštudoval zahraničný obchod. Pracoval ako obchodný pridelenec vtedajšieho československého veľvyslanectva v severoafrickom Maroku a v Československej obchodnej a priemyselnej komore. Bol tiež jedným z aktérov budovania Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory.

Posledný Ekonomický prieskum SOPK začínate týmito slovami: je zrejmé, že slovenské hospodárstvo sa už dlhší čas nenachádza na správnej trajektórii. Kedy naša ekonomika zišla z tej správnej cesty, respektíve čo nás z nej dostalo?

Myslím si, že sa pod to podpísalo viacero faktorov. Slovensko podľa mňa nebolo pripravené na samostatnosť. Prvé problémy tak nastali hneď po vzniku republiky. Potom však prišlo obdobie, keď nový štát a jeho ekonomika dokázali svoju životaschopnosť. Ukázalo sa, že sme schopní ekonomicky prežiť, čo bolo pre mnohých príjemným prekvapením. Avšak ukazovali sa aj problémy vyplývajúce z nesprávnej privatizácie. Okrem toho tu bol fakt, že naši podnikatelia nemali veľké skúsenosti s medzinárodným obchodom. Mnohí tak museli hľadať cesty, ako sa ukotviť na trhoch. Toto boli v našom ekonomickom vývoji také retardéry.

Napriek tomu to všetko zvládlo...

Slovensko ukázalo, že dokáže byť samostatnou jednotkou nielen politicky, ale aj ekonomicky. Veľmi rýchlo sme pochopili, že je potrebné integrovať sa, pretože rozpad federácie bola vlastne dezintegrácia. Tu treba zdôrazniť, že sme sa veľmi úspešne integrovali do európskych štruktúr. To následne vytvorilo nový priestor, ale aj podmienky na rozvoj. A až do obdobia pandémie išiel vývoj zhruba takýmto smerom. Pre našu ekonomiku bola pandémia veľkou ranou, najvyše od jej skončenia akoby sme nevedeli nabrať dych.

Prečo?

Zrejme sme neboli mentálne vybavení na to, ako čeliť takejto situácii. Tu mám na mysli narušenie tradičných väzieb, tradičných obchodných tokov. Do toho všetkého následne prišli aj mnohé vojnové konflikty, ktoré vypukli buď blízko nás, alebo ďaleko od nás. Vo finále však mali všetky z nich na nás negatívny dosah. Povedal by som teda, že od obdobia pandémie hľadáme novú podobu našej ekonomiky, pričom sa nám to nie dvakrát darí.

O tom, že to tak zrejme bude, vypovedajú aj výsledky spomínaného prieskumu. Očakávania respondentov ohľadne vlastných hospodárskych výsledkov na tento rok sú výrazne nižšie, ako to bolo vlani. Pamätáte si takto negatívne naladených podnikateľov?

V celom postpandemickom období, v ktorom sa stále nachádzame, akoby sa vyčerpala prvotná energia firiem, keď získavali svoje pozície tak na domácom, ako aj na zahraničnom trhu. Predtým boli naše spoločnosti viac motivované, a to aj príslušnosťou k Európskej únii. Bohužiaľ, dnes vidíme, že tento trh padá. Ten pesimizmus preto zrejme vyplýva aj z tohto. Naše firmy boli najväčšími podporovateľmi integrácie Slovenska do Európy, videli v tom totiž lepší priestor na uplatnenie svojich výrobkov a služieb. Dnes sa však ukazuje, že sa celý tento trh dostal do krízy. Je v nej aj jeho najväčšie hospodárstvo – Nemecko. No a keď je v kríze Nemecko, sme v nej pomaly všetci. Navyše, do problémov sa dostávajú aj ďalší ťahúni. Namiesto lídra sa skôr problémom či pacientom Európy stáva Francúzsko. V minulosti však mali lepšiu pozíciu aj ďalšie krajiny, napríklad severské štáty. Všetky z nich, aj vďaka migrácii, aj vďaka menšej pozornosti, ktorá sa venovala mladej generácii, či vďaka prehnaným sociálnym požiadavkám sa dnes dostali tak trochu do závozu a stratili dynamiku. Otázkou je preto to, či ju ešte dokážu nájsť. Samotné Slovensko to nedokáže, ak sa teda neprebudí náš európsky priestor, bude negatívny vplyv na našu ekonomiku pokračovať.

Veľmi kriticky sa náš biznis pozerá aj na samotné podnikateľské podmienky. Priaznivo to na tento rok vidia len tri percentá respondentov, tri štvrtiny z nich sú pesimistické. Ide tento negativizmus len na vrub vládnej konsolidácie alebo je za tým aj niečo iné?

Tu treba povedať, že negatívne nálady len pokračujú z minulosti. A kulminujú. Na druhej strane, nevidím to, že by po kulminácii, ako to býva, prišlo k zlepšeniu. Zatiaľ tu nie sú žiadne symptómy toho, že by sa táto situácia mala zmeniť. Myslím si, že je tu problém príliš vysokého zaťaženia podnikateľskej sféry. Stačí spomenúť len daňovo-odvodové zaťaženie, ktoré patrí medzi najvyššie v Európskej únii. Pozrite sa aj na zaťaženie práce. A keď už o tom hovorím, pozrite si situáciu na samotnom trhu práce. Strácajú sa z neho domáce zdroje. Rodí sa málo detí, čím sa znižuje prirodzený potenciál pracovnej sily. Navyše, tí najschopnejší odchádzajú do zahraničia. A tu musíme byť veľmi opatrní, pretože ak bude tento vývoj pokračovať, títo ľudia sa už nikdy nevrátia.

Vráťme sa ešte ku konsolidácii. Podnikateľské podmienky hodnotí náš biznis negatívne zrejme aj kvôli tomu, čo si vláda naň tento rok nachystala. Je to tak?

> MUSÍME ÍSŤ VIAC DO INOVATÍVNEJ VÝROBY. KONKURENČNÚ VÝHODU PREDSA ZÍSKAVAM LEN VTEDY, KEĎ PRÍDEM S NIEČÍM NOVÝM.

Musíme si uvedomiť, z čoho nespokojnosť podnikateľov pramení. Chodím po Slovensku, po regiónoch a všade si ľudia uvedomujú nevyhnutnosť konsolidácie. Nemôže ju však robiť len jedna časť spoločnosti. Zamerali sme sa len na firmy, ktorým zvyšujeme daňové zaťaženie. Časť konsolidácie sme presunuli aj na samotných pracovníkov, ktorým opäť zvyšujeme odvody. Predovšetkým tým, ktorí zarábajú viac, aj keď je veľmi relatívne, čo znamená zarábať viac. Všetkým týmto tiež zvyšujeme zdravotné odvody bez toho, aby sme zlepšovali služby. Keby za tým boli kvalitnejšie služby, ešte by sa to dalo zdôvodniť. No – a teraz budem veľmi kritický – za týmto zvyšovaním sa skrýva znižovanie ich kvality. A to je veľmi zlé, je to veľmi kontraproduktívne. To, čo podnikatelia, ale aj my zazlievame celej konsolidácii, je to, že sa robí v štýle o nás bez nás. To je prvá vec. Druhá vec je tá, že konsolidovať musí aj štát. A nielen ten, ale aj verejná správa. Zatiaľ však z tejto strany nevidím žiadne výrazné kroky. Štát a samosprávy akoby boli dve republiky v tomto štáte. Jedni konsolidujú a druhí sa radujú. Trochu mi to pripomína Titanic. Aj tam to bolo tak, že kým hore hrala muzika a tancovalo sa, ľudia dole sa už topili...

Podnikateľom podľa všetkého prekážalo aj to, ako vláda o úsporných balíčkoch hovorí smerom na verejnosť. Pozitívne jej komunikáciu za minulý rok hodnotili len dve percentá respondentov, negatívne viac ako dve tretiny z nich, čo sú najhoršie čísla od roku 2012. Nepremárnila tu súčasná garnitúra šancu nakloniť si ich na svoju stranu?

Správny politik sa vždy snaží urobiť spoluzodpovedným za svoje hriechy aj svojho partnera. Ale tu je to, akoby si politici žili svoj život vo svojom svete a mysleli si, že tí ostatní musia schvaľovať všetko, čo prinesú. Dokonca majú byť tým nadšení. Realita je však úplne iná. Z mojej skúsenosti zodpovedne hovorím, že my nemáme problém komunikovať s hocikým z tejto vlády. Nemáme ani problém stretnúť sa s predstaviteľmi opozície. V uplynulom roku sme rôzne takéto stretnutia aj mali. Na druhej strane, vždy po takomto stretnutí sa pýtam, aký to malo efekt. Niečo si navzájom povieme, je pritom zaujímavé, že sa to väčšinou nerozporuje, mlčky sa to vezme na vedomie, no „skutek utek“. Bohužiaľ, spätná väzba je minimálna. Navyše, napokon je to kontraproduktívne aj pre nás. Nás sa totiž tie firmy pýtajú: a načo s nimi hovoríte? Aký to má efekt?

Za najväčšie riziko pre podnikanie naše firmy označili vysokú daňovú a odvodovú zaťaženosť, ktorú nasledovali vysoké ceny vstupov, najmä rast cien energií, a pokles dopytu v dôsledku krízy. Prečo vláda potom v tomto neistom svete takpovediac „prikladá do kotla“?

Najprv odpoviem na prvú časť otázky. Vláda má v rukách stále nástroje, ktorými by dokázala zmierniť dosah vysokých cien energií. Veď to robia Francúzi, veď to robia Nemci, veď to robia Taliani, skrátka, všetky vyspelé krajiny západnej Európy. Všetky majú dnes dotované ceny energií. Naši podnikatelia však majú oproti konkurencii často o 100 percent vyššie ceny. Ako môžu konkurovať, keď majú vyššie vstupy?

Ako vnímate vysoké dane?

Teoreticky sa dá vypočítať všetko. Avšak keď sa deň s dňom stretne, všetko je inak. Stačí sa pozrieť na transakčnú daň, o ktorej sa dosť píše. Nakoľko sa naplnila? Sme zhruba na polovici. Papier znesie všetko, no keď narazíme na realitu, všetko je inak. Príjmy nám takto jednoducho vypadávajú, no výdavky štátnej správy a verejného sektora sa neznižujú, skôr naopak. Štát sa musí správať ako zodpovedný vlastník. Nechcem tým povedať, že túto republiku vlastní nejaká skupina, no pri jej riadení musia platiť tie isté zásady, ako platia pri riadení firmy. Môžem minúť len toľko, koľko zarobím, a môžem vyskakovať tak vysoko, ako dokážem. My si veľmi radi nabaľujeme príjmové čísla. Výdavky však ostávajú také, ako sa naplánovali, vďaka čomu každoročne narastá štátny dlh. Na papieri je totiž jednoduchšie zvýšiť dane a odvody, ako by som mal zoškrtať výdavky jednotlivých rezortov.

Opäť si pomôžem úvodnou pasážou prieskumu, kde tvrdíte, že naša ekonomika je v medzinárodnom porovnaní čoraz menej konkurencieschopná. Pomôže zníženie odvodov alebo aké kroky očakávate?

V prvom rade treba povedať, že máme veľmi málo inovatívnu ekonomiku. Dnes už vie urobiť tradičné výrobky každý, navyše to vie urobiť lacnejšie než my. Vedia to urobiť aj menej rozvinuté krajiny ako my... Musíme ísť preto viac do toho, čo sme kedysi nazývali múdro znalostná ekonomika. Musíme ísť viac do inovatívnej výroby. Konkurenčnú výhodu predsa získavam len vtedy, keď prídem s niečím novým. My sa však vo väčšine prípadov na tých ostatných len doťahujeme. Programy, ktoré tu máme, či už v rozpočtových možnostiach Slovenska, alebo Európskej únie, by sme mali viac orientovať práve do inovatívnych výrobkov.

V ktorých segmentoch vidíte najväčší potenciál? Je to automotive, kde máme bohaté skúsenosti a je tu vytvorený potrebný ekosystém?

Automotive prechádza neuveriteľne rýchlym vývojom. Celý európsky automotive má dnes jeden obrovský problém – konkurenciu z Číny, ale tiež z ďalších krajín juhovýchodnej Ázie. Dnes, bohužiaľ, Európa nedokáže vyrábať tak lacno a v primeranej kvalite, ako sú schopné tieto štáty. Automotive preto podľa mňa v budúcnosti ťahúňom ekonomiky nebude. On je u nás stále pomerne zaujímavý, ale otázkou je, čo bude o päť rokov. Väčší potenciál preto vidím v oblasti strojárskej výroby, a to kvôli know-how, ale aj tradícii, ktorú tu máme. Máme tu aj oblasť ekológie, kde dnes vidíme mnoho technických výrobkov. Ďalší segment, ktorý kriticky zanedbávame, je poľnohospodárstvo. V oblasti, ktorá sa stane strategicky dôležitou, sme úžasne ustúpili a stratili tu pozície. No a potom je tu napríklad aj farmaceutický priemysel.

Pomerne pozitívnou kapitolou prieskumu bol tento rok pohľad nášho biznisu na Európsku úniu. Naše členstvo v nej vníma pozitívne až 87 percent respondentov. Na druhej strane až takmer polovica z nich nepovažuje jej smerovanie v ekonomickej oblasti za prínosné. Nie sú tieto čísla trochu paradoxom?

Ja si myslím, že nie. Tieto čísla, naopak, hodnotím veľmi pozitívne. Na jednej strane ide jednoznačne o znak toho, že ekonomika, firmy a ľudia, ktorí v tejto oblasti pôsobia, si uvedomujú, že Slovensko so svojím malým vnútorným trhom nemá perspektívu. Skrátka, musí byť súčasťou nejakého väčšieho trhu, ktorý im vytvorí väčší priestor na sebarealizáciu. Avšak súčasne hovoria, že nie v takejto podobe. To je tá druhá časť otázky. Nie v tejto podobe, lebo toto smerovanie nejde do podstaty veci. Naše firmy hovoria áno integrácii, ale nie takejto.

Hospodárstvo tlačí topánka aj na trhu práce. V prieskume však len tretina respondentov uviedla, že vlani zamestnávala cudzincov. Nie je to málo?

Cudzinci pracujú hlavne vo väčších firmách, ktoré vedia jednak nastoliť určitý systém, a jednak ich matky, keďže ide o zahraničné firmy, už majú podobné skúsenosti. Slovenské malé a stredné podniky prakticky vstupujú do tohto biznisu len okrajovo. Ak však bude negatívny vývoj na domácom pracovnom trhu pokračovať, tieto čísla sa môžu zvyšovať. Na druhej strane, len čo u nás stúpne nezamestnanosť, čo sa aj predpokladá a už sa tak aj deje, môže u nás stúpnuť spoločenské napätie. Zamestnávame zahraničnú pracovnú silu, možno aj preto, že napríklad Indovia či Pakistanci sú lacnejší, no našich zamestnávať nebudeme?

Aký odkaz by ste na základe tohtoročného ekonomického prieskumu adresovali vláde, ale aj podnikateľom?

Základné posolstvo, ktoré vyplýva zo samotného prieskumu, je, že Slovensko má naakumulované určité ekonomické a finančné problémy. Nedajú sa však riešiť politickými šarvátkami. Musíme ich riešiť spoločne. Bez ohľadu na to, či je dnes vo vláde Jožo a zajtra bude Juraj, je tu spoločná zodpovednosť. Je tu zodpovednosť voči našim občanom či voči podnikateľom. Ak sa totiž budeme aj naďalej k ekonomike správať macošsky, tak budeme strácať mladých ľudí, ktorí budú bez perspektívy odchádzať do zahraničia, a budeme strácať aj firmy, ktoré buď zavrú, alebo sa presunú niekde inde. Začnime sa teda seriózne baviť o tom, ako ďalej so Slovenskom.